

KO'ZGUDAGI AKS: ONA TILINING MILLIY TAFAKKUR, MA'NAVIY HAYOT VA ZAMONAVIY TARAQQIYOTDAGI O'RNI

Isomitdinova Bahora Qobil qizi

Toshkent farmatsevtika instituti Sanoat farmatsiyasi
yo'nalishi 2-kurs talabasi
Tel.: (91)553-56-06

Sabirov Dilshod Shuxratovich

Ilmiy rahbar: Xalqaro va tibbiyot fakulteti dekani, farmatsevtika
fanlari bo'yicha falsafa doktori

Norqulova Xusniya Murodjon qizi

Toshkent farmatsevtika instituti Farmatsevtika fakulteti,
4-kurs, 405-A guruh.
Tel.: (77)296-80-76

G'aybullayev Sanjar Shokir o'g'li

Toshkent farmatsevtika instituti Farmatsevtika ishi
yo'nalishi 4-kurs talabasi
Tel.: (93)779-25-25

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22247728>

Annotatsiya: Mazkur maqolada ona tili shunchaki muloqot vositasi emas, balki millatning ruhiy holati, tafakkur darajasi hamda ma'naviy qiyofasini aks ettiruvchi «ko'zgu» sifatida falsafiy va ijtimoiy-publitsistik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Muallif bugungi globallashuv davrida til sofliğini saqlash, nutqimizdagi «gibrid» muloqot muammolari va milliy o'zlikni anglash masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Shuningdek, maqolada o'zbek tilini raqamli makon, sun'iy intellekt va zamonaviy ilm-fan bilan integratsiya qilish orqali uning nufuzini oshirish istiqbollari yoritiladi.

Kalit so'zlar: Kalit so'zlar: ona tili, o'zbek tili, milliy tafakkur, ma'naviyat, milliy o'zlik, til sofliği, globallashuv, raqamli makon, sun'iy intellekt, til madaniyati, ma'naviy meros, adabiy til.

Аннотация: В данной статье родной язык анализируется с философской и социально-публицистической точек зрения не просто как средство общения, а как «зеркало», отражающее духовное состояние, уровень мышления и национальный облик нации. Автор уделяет особое внимание вопросам сохранения чистоты языка в эпоху глобализации, проблемам «гибридного» общения в повседневной речи и осознанию национальной идентичности. Также в статье освещаются перспективы повышения престижа узбекского языка путем его интеграции в цифровое пространство, сферы искусственного интеллекта и современной науки.

Ключевые слова: Ключевые слова: родной язык, узбекский язык, национальное мышление, духовность, национальная идентичность,

чистота языка, глобализация, цифровое пространство, искусственный интеллект, культура речи, духовное наследие, литературный язык.

Abstract: This article analyzes the native language from a philosophical, social, and journalistic perspective, treating it not merely as a tool for communication, but as a "mirror" reflecting the spiritual state, intellectual depth, and national identity of a nation. The author focuses on preserving language purity in the era of globalization, addressing the issues of "hybrid" speech in daily interactions, and reinforcing national identity. Furthermore, the article explores the prospects of enhancing the prestige of the Uzbek language by integrating it into the digital space, artificial intelligence, and modern science.

Keywords: native language, Uzbek language, national thinking, spirituality, national identity, language purity, globalization, digital space, artificial intelligence, speech culture, spiritual heritage, literary language

Bir millatning tilini tortib olsangiz, u millat yo'q bo'lib ketmaydi, ammo u o'zligini yo'qotib, boshqa millatning ma'naviy quliga aylanadi.

Har bir xalqning dunyo tamaddunidagi o'rni va tarixiy salmog'i uning tili orqali o'lchanadi. Til shunchaki insonlar o'rtasidagi axborot almashinuvi yoki muloqot quroli emas. U xalqning asrlar davomida shakllangan ma'naviy tajribasi, ruhiy olami, ilmiy tafakkuri va milliy kodi saklanadigan muqaddas xazinadir. Bugungi globallashuv, axborot xurujlari va raqamli sivilizatsiya sharoitida milliy tillarning saqlanib qolishi hamda rivojlanishi strategik ahamiyatga ega masalaga aylandi. Jahon tajribasi ko'rsatadiki, o'z tilining sofliги va nufuzi uchun qayg'urmagan xalqlar sekin-asta ma'naviy qashshoqlikka va boshqa madaniyatlarning ta'siriga tushib qolmoqda. O'zbek tili - shunchaki muloqot vositasi emas, balki Alisher Navoiyning beqiyos tafakkuri, Bobur poydor etgan she'riyat, Jadid ma'rifatparvarlarining ozodlik g'oyalari va xalqimizning asriy qadriyatlarini o'zida aks ettirgan millat ko'zgidir. 1989-yil 21-oktabrda o'zbek tiliga Davlat tili maqomining berilishi va Mustaqillik yillaridagi islohotlar bu ko'zguning jahon maydonida porlashiga zamin yaratdi. Biroq, bugungi kunda tilimiz oldida yangi chaqiriqlar paydo bo'lmoqda: nutq madaniyatining pasayishi, o'zbek tilining raqamli makon va sun'iy intellekt tizimlarida yetarlicha shakllanmagani hamda yoshlar tafakkuridagi o'zgarishlar shular jumlasidandir.

Ilmiy – falsafiy asoslar va navoiy fenomenologiyasi

Til - millat tafakkurining arxitekturasidir. Mashhur tilshunos va faylasuf Vilgelm fon Humboldt aytganidek: *«Til - bu xalq ruhining tashqi ko'rinishidir; xalqning tili - uning ruhi, xalqning ruhi - uning tilidir»*. Demak, tilning qashshoqlashuvi shunchaki lug'at boyligining kamayishi emas, balki millat

tafakkur va tasavvur imkoniyatlarining torayishidir. O'zbek tilining ilmiy va badiiy salohiyati asrlar davomida shakllangan qudratli poydevorga ega. Bu borada Alisher Navoiy fenomeni alohida o'rin tutadi. Navoiy o'zining «Muhokamat ul-lug'atayn» asari orqali turkiy (o'zbek) tilining nafaqat boshqa tillardan qolishmasligini, balki ma'no nozikliklari, badiiy tasvir vositalari va lug'aviy boyligi jihatidan qanchalik ustun ekanligini ilmiy va mantiqiy dalillar bilan isbotlab bergan. Navoiy yaratgan til merosi - o'zbek tilining jahon sivilizatsiyasidagi o'rnini belgilab bergan ilk va eng buyuk «milliy ko'zgu»dir.

XX asr boshida Jadid ma'rifatparvarlari, xususan, Abdulla Avloniy til masalasini milliy ozodlik va ma'rifatning bosh omili deb bildi. Avloniyni «Milliy tilni yo'qotmak millatning ruhini yo'qotmakdur» degan so'zlari shunchaki ritorika emas, balki til va milliy o'zlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni aks ettiruvchi ilmiy formula edi.

Bugungi kunda ona tilimizning ilmiy-falsafiy ildizlariga tayanish - bu o'tmish bilan maqtanish emas, balki kelajak taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan ma'naviy immunitetni shakllantirish demakdir.

Gibrid nutq vatil sofliigi: bugungi kundagi og'riqli muammolar

Bugun ona tilimiz rivojida erishilgan yutuqlar bilan birga, yechimini kutayotgan jiddiy muammolar ham mavjud. Globallashuv va axborot oqimining tezlashuvi sharoitida o'zbek tili sofliigiga putur etkazayotgan eng asosiy omil - bu nutq madaniyatining pasayishi va «gibrid» muloqot uslubining ommalashuvidir. Kundalik muloqotda, ayniqsa, yoshlar o'rtasida o'zbekcha, ruscha va inglizcha so'zlarning aralashtirib ishlatilishi adabiy til me'yorlarining buzilishiga olib kelmoqda. Bitta gapda bir nechta til elementlarining tartibsiz qo'llanishi zamonaviylik ko'rinishi emas, balki til egasining o'z ona tilida fikrini to'liq va aniq ifoda eta olmasligi - ma'naviy va lug'aviy qashshoqlik belgisidir. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari va tashqi reklamalardagi imlo hamda uslubiy xatolar, ko'cha-ko'ydagi peshlavhalarda til to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya qilinmasligi ham ma'naviy ko'zguyimizga tushayotgan dog'dir. Til sofliigi buzilgan joyda milliy madaniyat, qadriyat va nutq etikasi ham o'z qiymatini yo'qotadi. Shu sababli, til sofliigini saqlash nafaqat tilshunos olimlarning, balki butun jamiyatning, har bir ziyoli fuqaroning amaliy mas'uliyatiga aylanishi zarur.

Raqamli davr, sun'iy intellect va o'zbek tilining kelajak brendi

Bugungi XXI asrda tilning yashab qolishi va taraqqiy etishi uning faqat kitoblarda yoki rasmiy hujjatlarda qo'llanishi bilan cheklanmaydi. Zamonaviy dunyoda tilning haqiqiy qudrati va hayotiyliigi uning raqamli makondagi faolligi

hamda Sun'iy Intellect (AI) tizimlariga qay darajada integratsiyalashgani bilan o'lchanadi. Agar o'zbek tili raqamli makonda yetarlicha ilmiy va amaliy bazaga ega bo'lmasa, kelajak avlod avtomatishtirilgan axborot oqimida o'z ona tilidan uzoqlashib borishi xavfi ortadi. Shu bois, o'zbek tilini global raqamli brendga aylantirish uchun quyidagi strategik yo'nalishlarni amalga oshirish zarur: O'zbek tilining milliy korpusi va AI bazasini mukammallashtirish: Neyron tarmoqlari va yirik til modellari (LLM) o'zbek tilidagi matnlarni, ilmiy-badiiy adabiyotlarni mukammal va nozik ma'nolari bilan tushunishi hamda tahlil qila olishi uchun sifatli raqamli ma'lumotlar bazasini kengaytirish.

Atamashunoslik va ilmiy terminologiyani raqamlashtirish: Xalqaro ilmiy-texnik atamalarining o'zbekcha muqobillarini ishlab chiqish va ularni yagona, ochiq va doimiy yangilanib boruvchi elektron platformalarga joylashtirish. Yoshlar uchun jozibador kontent yaratish: Ona tilini targ'ib qiluvchi mobil ilovalar, interaktiv o'yinlar, audio-kitoblar platformalari va ijtimoiy tarmoqlarda sifatli media-kontentlar hajmini keskin oshirish. Chet tillarini o'rganish - dunyo ilmini egallash uchun zarur bo'lgan deraza bo'lsa, ona tilini mukammal bilish va uni raqamlashtirish - ushbu dunyoda o'zligimizni yo'qotmay, mustahkam o'rin egallashimizning yagona garovidir.

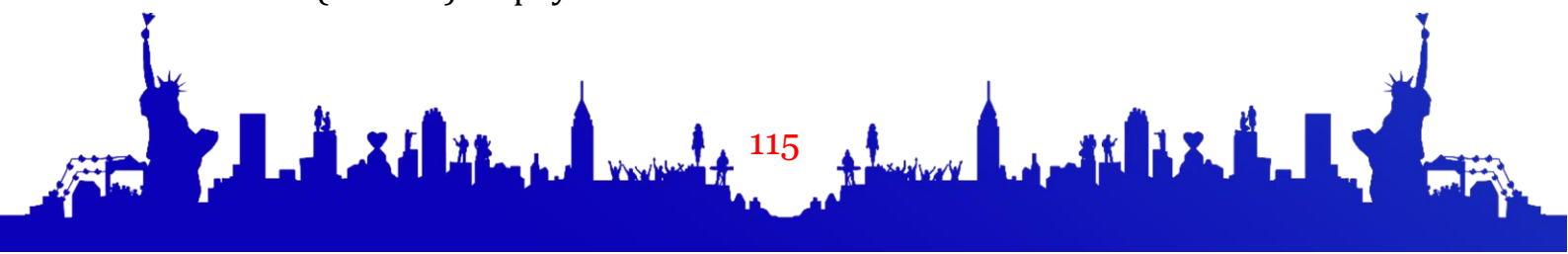
Xulosa va amaliy takliflar

Ona tili - bu o'tmishdan meros bo'lib qolgan muzey eksponati emas, balki millat bilan birga nafas oladigan, uning ruhi, tafakkuri va kelajagini belgilaydigan tirik va harakatdagi ma'naviy sistemadir. Ushbu ilmiy-publitsistik tahlil shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilining milliy taraqqiyotdagi o'rnini yuksaltirish shunchaki ritorik da'vatlar bilan emas, balki aniq tizimli va amaliy qadamlar orqali amalga oshirilishi zarur.

Yuqorida bildirilgan fikr va tahlillar asosida ona tilimizning nufuzini yuksaltirish va uni kelajak avlodga sof hamda raqamli brend sifatida yetkazish bo'yicha quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

«Til milliy xavfsizligi» konsepsiyasini kuchaytirish: Davlat va jamoat joylarida, OAV va reklamalarda adabiy til hamda imlo qoidalarining buzilishiga nisbatan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va doimiy monitoring tizimini yo'lga qo'yish.

Raqamli o'zbek tili va AI ekotizimini yaratish: Sun'iy intellekt, matnlarni avtomatik tahrir qilish (spell-checker), ovozli yordamchilar va sifatli mashina tarjimalari uchun o'zbek tilidagi yirik lingvistik korpuslar va sifatli ma'lumotlar bazalarini (dataset) ko'paytirish.

Yoshlar uchun jozibador til kontenti: Ona tili va adabiyotni targʻib qiluvchi zamonaviy intellektual mobil oʻyinlar, audio-kitob platformalari, vizual kontentlar hamda ilmiy-ommabop mediakonseptsiyalarni moliyalashtirish va qoʻllab-quvvatlash.

Ilmiy terminologiyani unifikatsiya qilish: Ilm-fan va zamonaviy texnologiyalarga oid yangi atamalarining oʻzbekcha muqobillarini tezkor va tizimli ravishda tasdiqlovchi ochiq elektron terminologik platformani amaliyotga joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, millat koʻzgusi boʻlmish ona tilimizni toza, boy va tiniq holda kelajakka yetkazish - tariximiz oldidagi, ertangi avlod oldidagi eng muqaddas fuqarolik va maʼnaviy burchimizdir. Koʻzguyimiz har doim tiniq va sofligicha qolsin!

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Navoiy, Alisher. Muhokamat ul-lugʻatayn. Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy mehnati, 2017.
2. Avloniy, Abdulla. Turkiy guliston yohud axloq. Toshkent: Oʻqituvchi, 1992.
3. Fon Humboldt, Vilgelm. O razlichii stroeniya chelovecheskix yazykov i ego vliyaniy na duxovnoe razvitie chelovechestva. Moskva: Progress, 1984.
4. Vitgenshteyn, Lyudvig. Logiko-filosofskiy traktat. Moskva: Inostranaya literatura, 1958.
5. Oʻzbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi Qonuni (yangi tahriri). Toshkent, 1995.

